

Poznań, dnia 18 września 2020 roku

PragmatIQ Kancelaria Prawna
Szymkowiak spółka komandytowa
ul. Grunwaldzka 107
60-313 Poznań

Konsultacje Społeczne
Biuro ds. Reformy Nadzoru
Właścicielskiego
Ministerstwo Aktywów Państwowych
ul. Krucza 36/Wspólna 6
00-522 Warszawa

Uwagi ogólne do projektu zmiany ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw

W związku z prowadzonymi konsultacjami społecznymi nad projektem zmiany ustawy - Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (dalej zwanego **Projektem**), które rozpoczęły się dnia 5 sierpnia 2020 roku, pragniemy przedstawić uwagi do Projektu oraz wyrażamy chęć udziału w dyskusji nad proponowanymi zmianami.

I Uwagi wstępne

Jako kancelaria specjalizujemy się w sprawach dotyczących wspólników mniejszościowych. W trakcie praktyki zawodowej wielokrotnie spotkaliśmy się z problemem „uwięzienia” wspólnika mniejszościowego w spółce z o.o. Zdobyte doświadczenie w tematyce sporów korporacyjnych skłoniło nas do założenia portalu www.mniejszosciami.pl, na którym wspieramy merytorycznie wspólników mniejszościowych. Naszą wiedzą w zakresie spółek dzielimy się również w ramach portalu www.doradzamy.to. Od kilku lat prowadzimy także analizę w zakresie sporów wspólników w ramach [raportu](#), w którym badamy jak orzekają sądy w sporach korporacyjnych. Ostatnia, III edycja raportu obejmowała analizę 750 orzeczeń sądów w zakresie sporów wspólników.

Za słuszne należy uznać przyczyny wprowadzenia zmian w KSH zawarte w uzasadnieniu do Projektu. Rzeczywistość prowadzenia działalności gospodarczej uległa na przestrzeni ostatnich lat znacznym przeobrażeniom i niezbędne jest dostosowanie regulacji z zakresu funkcjonowania podmiotów gospodarczych do aktualnej sytuacji w obrocie gospodarczym. Należy również zgodzić się z ogólnymi założeniami prawa holdingowego, które mają na celu uproszczenie współpracy pomiędzy spółką dominującą a spółkami zależnymi, a także pozwalają na konsolidację majątku spółek. Na uznanie zasługują zwłaszcza postanowienia dotyczące możliwości wykupu udziałów lub akcji w grupach spółek. Jednak w naszej ocenie zaproponowane rozwiązania nie są wystarczające, z uwagi na brak regulacji dotyczącej prawa wspólnika mniejszościowego do ustąpienia ze spółki z o.o. z ważnych przyczyn, w spółkach nienależących do grup spółek.

II Pominięcie regulacji dotyczącej ustąpienia wspólnika ze spółki z o.o.

Zgodnie z treścią Projektu, do KSH ma zostać wprowadzony między innymi art. 21¹⁰, zgodnie z którym:

§ 1. W przypadku, gdy spółka dominująca bezpośrednio bądź pośrednio reprezentuje co najmniej 90% kapitału zakładowego spółki zależnej uczestniczącej w grupie spółek, wspólnik albo akcjonariusz takiej spółki zależnej może żądać odkupienia jego udziałów albo akcji przez spółkę dominującą na zasadach określonych w art. 417.

§ 2. Uprawnienie, o którym mowa w § 1, można wykonać w ciągu trzech miesięcy od dnia ujawnienia w rejestrze uczestnictwa spółki zależnej w grupie spółek, na zasadach określonych w art. 211 § 2.

§ 3. W pozostałych przypadkach niż wskazany w § 2, uprawnienie można wykonać nie częściej niż raz w roku obrotowym. W razie zgłoszenia zamiaru odkupu udziałów albo akcji spółki zależnej przez więcej niż jednego wspólnika albo akcjonariusza tej spółki termin dokonania odkupu określi zarząd albo rada dyrektorów spółki dominującej.

W uzasadnieniu do Projektu w punkcie 4.12. wskazano, że wprowadzenie do KSH w zakresie grup spółek instytucji prawnej jaką jest *sell-out*, stanowić będzie narzędzie pozwalające na ochronę wspólników (akcjonariuszy) mniejszościowych w spółkach zależnych. Z uzasadnienia do Projektu wynika, że ustawodawca zdaje sobie sprawę z potrzeby wzmocnienia interesów wspólników mniejszościowych, zwłaszcza że proponowany art. 21¹⁰ KSH wprowadza wymogi łagodniejsze od przewidzianych dotychczasowo, np. w art. 418¹ KSH. Wprowadzenie instytucji *sell-out* w zakresie grup spółek należy ocenić pozytywnie, niemniej podkreśla to brak konsekwencji ustawodawcy w zakresie minimalnych gwarancji ochrony wspólników mniejszościowych oraz poszanowania zasady równego traktowania wspólników wynikającej z art. 20 KSH.

W ramach działań Komisji ds. Reformy Nadzoru Właścicielskiego i przygotowywania Projektu pominięto niestety wprowadzenie jakichkolwiek zmian w zakresie uprawnień wspólników mniejszościowych w spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością, które nie wchodziłyby w skład grup spółek. Uzasadnienie Projektu wyraźnie podkreśla potrzebę zagwarantowania praw chroniących wspólników (akcjonariuszy) mniejszościowych, również poprzez wprowadzenie do Projektu art. 21¹⁰ KSH, jednocześnie pomijając tak istotną kwestię jaką jest prawo odkupu udziałów wspólnika mniejszościowego w spółce z o.o. lub prawo do wniesienia powództwa o ustąpienie ze spółki z o.o.

Pragniemy zwrócić uwagę Komisji na fakt, że na koniec 2019 roku w rejestrze REGON było wpisanych 521.100 spółek handlowych, w tym aż **429.100 spółek z ograniczoną**

odpowiedzialnością.¹ Spółki z o.o. stanowią przeważającą większość podmiotów wpisanych do rejestru przedsiębiorców KRS, a wspólnicy tychże spółek do dziś nie doczekali się żadnej regulacji pozwalającej na ustąpienie ze spółki, np. w przypadku konfliktu wspólnika mniejszościowego ze wspólnikami sprawującymi kontrolę nad spółką, powstania w spółce z o.o. pata decyzyjnego albo podejmowania przez wspólników większościowych działań zmierzających do ograniczenia praw mniejszości, czy nakładania nań dodatkowych obowiązków, które są dla wspólników mniejszościowych nadmiernie uciążliwe.

Wprowadzenie prawa holdingowego, którego jednym z głównych postulatów jest konsolidacja majątku i ułatwienie zarządzania podmiotami gospodarczymi oraz idąca za tym nowelizacja KSH stanowi idealny moment na wprowadzenie do tejże ustawy norm wprowadzających *de lege lata* uprawnienie do ustąpienia ze spółki czy wypowiedzenia umowy spółki z o.o.

W Projekcie poza wprowadzeniem pojęcia i regulacji dotyczących grup spółek znalazły się również inne, niezwiązane z grupami spółek zmiany KSH (m.in. zmiany dotyczące funkcjonowania rad nadzorczych w spółkach czy dotyczące odpowiedzialności ponoszonej przez członków zarządu - *business judgement rule*). W związku z tym wydaje się, że nic nie stałoby na przeszkodzie aby uzupełnić przepisy KSH również o regulacje dotyczącą prawa ustąpienia wspólnika ze spółki z o.o. z ważnych przyczyn.

1. Porównanie polskiego porządku prawnego z innymi państwami

W ustawodawstwie polskim brak jest regulacji przyznającej *explicite* prawo wyjścia wspólnika spółki z o.o. z ważnych powodów, mimo iż prawo takie jest rozpowszechnione w systemach prawnych państw obcych. W kodyfikacjach europejskich prawo wyjścia ma zazwyczaj postać osobnej klauzuli ustawowej, statuującej „prawo skargowe”, tj. prawo do wystąpienia do sądu z żądaniem wydania orzeczenia o ustąpieniu ze spółki za spłatą udziału.² W niektórych państwach „prawo skargowe” przybiera natomiast formę prawa sądowego (powództwa rozwiązującego), tj. nieopartego na wyraźnej klauzuli ustawowej³ bądź zostało „wykreowane” przez judykaturę jako „niepisane” prawo wyjścia z ważnych powodów.⁴

Pomimo że prawie szwajcarskim ustawowa regulacja praw mniejszościowych jest znikoma, to silnie ugruntowane zarówno w doktrynie, jak i judykaturze jest prawo wyjścia wspólnika spółki z o.o. z ważnych powodów (art. 822 *Obligationenrecht*). Na gruncie prawa szwajcarskiego,

¹ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow-gospodarki-narodowej-w-rejestrze-regon-2019-r-,1,24.html>

² Tak m.in. w Holandii (por. art. 2:343 *Burgerlijk Wetboek*), Wielkiej Brytanii (sec. 996 (2)(e), w zw. z sec. 994 *Companies Act 2006*), Szwajcarii (por. art. 822 *Obligationenrecht*), Norwegii (por. art. 4-24 *Aksjeloven*), zob. A. Radwan, *Ius dissidentium*. Granice konsensusu korporacyjnego i władzy większości w spółkach kapitałowych, Warszawa 2016, s. 68

³ Tak przykładowo w Danii i Szwecji (ustąpienie z ważnych powodów w drodze konstytutywnego orzeczenia sądowego), tamże.

⁴ Tak przykładowo w Niemczech i w Austrii (ustąpienie z ważnych powodów w drodze złożenia przez wspólnika wobec spółki oświadczenia prawokształtującego), tamże.

katalog czynności uzasadniających ważny powód ustąpienia wspólnika ze spółki obejmuje takie działania większości jak np. zmiana celu spółki. Podobnie w prawie brytyjskim ukształtowała się linia orzecznicza chroniąca wspólników mniejszościowych przed opresją ze strony większości, w ramach której możliwe jest wydanie przez sąd orzeczenia o ustąpieniu wspólnika ze spółki (sec. 996(2)(e) w zw. z sec. 994 Companies Act 2006). Zgodnie z powyższym wspólnik może wystąpić do sądu z żądaniem wydania odpowiedniego orzeczenia w przypadku, gdy sprawy spółki są lub były prowadzone w sposób niesprawiedliwie szkodzący (*unfairly prejudicial*) interesom wszystkich wspólników albo tylko niektórym spośród nich. Z powodztwem może zatem wystąpić również wspólnik mniejszościowy, którego prawa zostały „niesprawiedliwie” naruszone przez pozostałych udziałowców.⁵ W prawie hiszpańskim prawo wyjścia ze spółki przez wspólnika mniejszościowego dopuszczalne jest m. in. w przypadku długotrwałego niewypłacania dywidend (art. 348bis Ley de Sociedades de Capital). Podobne rozwiązanie znajduje się również w chińskim porządku prawnym (§ 75 ustawy o spółkach handlowych ChRLD).⁶

Niestety stan prawny obowiązujący w Polsce nie przyznaje wspólnikom mniejszościowym uprawnień do ustąpienia ze spółki, nawet w przypadkach gdy działania wspólników większościowych wiążą się z rażącym działaniem na szkodę wspólnika mniejszościowego (notoryczny brak wypłaty dywidendy, wypłacanie wysokich wynagrodzeń członkom organów, zobowiązanie do wniesienia dopłat, pozbawienie prawa kontroli).

KSH przewiduje dwie główne możliwości wyjścia wspólnika ze spółki, tj. poprzez umorzenie udziałów lub zbycie udziałów. Trzecia możliwość, tj. wyłączenie wspólnika wskutek powodztwa złożonego na podstawie art. 266 KSH, może zostać zrealizowana tylko z inicjatywy wspólników posiadających większość udziałów w spółce z o.o. wobec wspólnika mniejszościowego. Przeważnie w umowach spółek z o.o. przewidziane są ograniczenia dotyczące zbywania udziałów (np. wymóg uzyskania zgody zarządu albo zgromadzenia wspólników spółki). W takiej sytuacji wspólnicy większościowi mają zatem możliwość skutecznego blokowania wyjścia wspólnika mniejszościowego ze spółki. Wspólnik, który nie jest w stanie sprzedać lub umorzyć swoich udziałów wobec braku wyrażenia zgody przez większościowych wspólników, może zgodnie z art. 182 § 3 KSH wystąpić do sądu z wnioskiem o wyrażenie zgody na zbycie udziałów. Mając jednak na uwadze, że cała ta procedura jest długotrwała, często powoduje wycofanie się inwestora zainteresowanego nabyciem udziałów. Dodatkowo, wspólnik występujący do sądu z wnioskiem o wyrażenie zgody na zbycie udziałów, musi wykazać istnienie ważnych powodów uzasadniających zbycie udziałów.

Na uwagę zasługuje również kontekst ekonomiczny. Trudno wyobrazić sobie sytuację, w której potencjalny inwestor byłby zainteresowany nabyciem mniejszościowych udziałów od wspólnika, którego prawa są notorycznie naruszane, a spółka nie wypłaca dywidendy. W takim wypadku wspólnikowi pozostaje sprzedaż udziałów na rzecz pozostałych wspólników, którzy

⁵ M. Wach-Pawliczak, *Wyłączenie wspólnika ze spółki z ograniczoną odpowiedzialnością*, Warszawa 2016, s. 38-39.

⁶ A. Radwan, *Ius dissidentium...*, s. 532-534.

korzystając z pozycji dominującej najczęściej oferują wspólnikowi mniejszościowemu cenę rażąco nieekwiwalentną wobec rzeczywistej wartości udziałów.

W tej sytuacji, właściwie jedynym uprawnieniem przysługującym wspólnikowi mniejszościowemu jest wniesienie powództwa z art. 271 pkt 1 KSH o rozwiązanie spółki z o.o. Uprawnienie to jest jednak w judykaturze traktowane jako *ultima ratio* i praktyka orzecznicza pokazuje, że sądy niechętnie rozwiązują spółki na wniosek złożony przez wspólników mniejszościowych. Ponadto takie rozwiązanie jest również szkodliwe dla pozostałych wspólników, którzy chcieliby realizować wspólną koncepcję prowadzenia działalności gospodarczej, ale na skutek braku porozumienia z jednym z mniejszościowych wspólników i rozwiązania spółki przez sąd mogą utracić cały dotychczasowy biznes.

W polskim systemie prawnym brakuje zatem regulacji, która umożliwiałaby opuszczenie przez wspólnika mniejszościowego spółki z o.o. z jego własnej inicjatywy. Co prawda aktualnie obowiązujące przepisy zawierają regulację dotyczącą wyłączenia wspólnika ze spółki z o.o., jednakże z przedmiotowym powództwem mogą wystąpić jedynie pozostali wspólnicy a nie sam wspólnik mniejszościowy.

2. Prawo ustąpienia wspólników mniejszościowych w innych spółkach prawa handlowego

2.1. Uprawnienia wspólników w spółkach osobowych

W spółkach osobowych wspólnicy chcący wystąpić ze spółki mogą skorzystać z uprawnienia przewidzianego wprost w art. 61 § 1 KSH. Zgodnie z przytoczonym przepisem, jeżeli umowa spółki została zawarta na czas nieoznaczony, wspólnikowi przysługuje prawo jej wypowiedzenia na sześć miesięcy przed końcem roku obrotowego. Umowa spółki może również przewidywać krótszy okres wypowiedzenia.

Powyższy przepis, choć znajduje się w dziale KSH dotyczącym spółki jawnej, znajduje również zastosowanie do spółki partnerskiej oraz komandytowej, a w odniesieniu do komplementariuszy – także komandytowo-akcyjnej. Istotą tych spółek jest utrzymanie składu osobowego wspólników, którzy powinni darzyć się wzajemnym zaufaniem. Stąd w przepisach KSH przewidziany jest szereg ograniczeń w zakresie przystępowania nowych wspólników, a także zbycia ogółu praw i obowiązków wspólnika na rzecz osoby trzeciej. Jednak mimo ochrony składu osobowego wspólników, ustawodawca przewidział rozwiązanie pozwalające wspólnikowi na wystąpienie ze spółki, z zachowaniem okresu wypowiedzenia. Takie rozwiązanie świadczy o świadomości ustawodawcy, że w przypadku powstania konfliktu między wspólnikami należy zagwarantować instrument prawny pozwalający im się rozstać, aby spółka mogła dalej funkcjonować.

2.2. Uprawnienia wspólników w spółce akcyjnej

Na podstawie art. 418¹ § 1 KSH, akcjonariusz lub akcjonariusze reprezentujący nie więcej niż 5% kapitału zakładowego mogą żądać umieszczenia w porządku obrad najbliższego walnego zgromadzenia sprawy podjęcia uchwały o przymusowym odkupie ich akcji przez nie więcej niż 5 akcjonariuszy reprezentujących łącznie nie mniej niż 95% kapitału zakładowego, z których każdy ma przynajmniej 5% kapitału zakładowego. Żądanie wykupu należy zgłosić do zarządu najpóźniej na miesiąc przed proponowanym terminem walnego zgromadzenia.

Również akcjonariusze mniejszościowi, którzy nie zgłosili żądania odkupu ich akcji, mogą być objęci uchwałą o przymusowym odkupie. W takim przypadku powinni oni najpóźniej w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia porządku obrad walnego zgromadzenia zgłosić do zarządu żądanie odkupu ich akcji.

Zgodnie z art. 418¹ § 4 KSH, jeżeli uchwała o przymusowym odkupie niezostanie podjęta na walnym zgromadzeniu, **to spółka jest zobowiązana do nabycia akcji akcjonariuszy mniejszościowych w terminie 3 miesięcy od dnia walnego zgromadzenia w celu ich umorzenia.** Należy dodać, że akcjonariusze mniejszościowi, których akcje podlegają przymusowemu odkupowi, powinni, w terminie miesiąca od dnia walnego zgromadzenia, złożyć w spółce dokumenty akcji lub dowody ich złożenia do rozporządzenia spółki. Cena odkupu akcji jest równa wartości przypadających na akcję aktywów netto, wykazanych w sprawozdaniu finansowym za ostatni rok obrotowy, ale pomniejszonych o kwotę przeznaczoną do podziału między akcjonariuszy. Co przy tym istotne, do dnia uiszczenia całej sumy odkupu akcjonariusze mniejszościowi zachowują wszystkie uprawnienia z akcji. Jeżeli akcjonariusz lub spółka nie zgadzają się z ceną odkupu określoną w ten sposób, to mogą się oni zwrócić do sądu rejestrowego o wyznaczenie biegłego rewidenta w celu ustalenia ich ceny rynkowej, a w jej braku – godziwej ceny odkupu.

Warto zarazem zwrócić uwagę, że choć regulacja art. 418¹ § 1 KSH dotyczy wyłącznie prywatnych spółek akcyjnych, to analogiczne rozwiązanie zostało przewidziane w odniesieniu do spółek publicznych w ustawie o ofercie publicznej. Zgodnie bowiem z art. 83 ust. 1 tej ustawy, akcjonariusz spółki publicznej może zażądać wykupienia posiadanych przez niego akcji przez innego akcjonariusza, który osiągnął lub przekroczył 90% ogólnej liczby głosów w tej spółce. Ustawa o ofercie publicznej wskazuje zarazem, że akcjonariusz, który osiągnął lub przekroczył 90% ogólnej liczby głosów, jak i podmioty wobec niego zależne i dominujące, są solidarnie zobowiązani do realizacji żądania w terminie 30 dni od dnia jego zgłoszenia. Akcjonariusz żądający wykupienia akcji jest uprawniony do otrzymania ceny nie niższej niż określona dla celów wezwań zgodnie z art. 79 ust. 1–3 ustawy o ofercie publicznej.

2.3. Uprawnienia wspólników w prostej spółce akcyjnej

Na mocy ustawy z 19.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r. poz. 1655) dnia 1 marca 2021 r. mają wejść w życie regulacje wprowadzające do polskiego systemu prawnego nowy typ spółki – prostą spółkę

akcyjną (PSA). **W regulacjach dotyczących prostej spółki akcyjnej ustawodawca przewidział rozwiązanie umożliwiające opuszczenie spółki przez akcjonariusza.**

Zgodnie z nowym art. 300⁵⁰ § 1 KSH na żądanie akcjonariusza sąd będzie mógł orzec o jego ustąpieniu ze spółki, **jeżeli zajdzie ważna przyczyna uzasadniona stosunkami między akcjonariuszami lub między spółką a akcjonariuszem ustępującym, skutkująca rażącym pokrzywdzeniem akcjonariusza ustępującego.** Z powyższego przepisu wynika zatem, że zasadność powództwa o ustąpienie z prostej spółki akcyjnej będzie zależna od wystąpienia „ważnej przyczyny”, która każdorazowo będzie badana przez sąd. W uzasadnieniu projektu ustawy wprowadzającej prostą spółkę akcyjną do KSH wskazano, że ważną przyczyną uzasadniającą ustąpienie akcjonariusza ze spółki **jest np. nieuzasadnione z gospodarczego punktu widzenia kumulowanie zysku w spółce, co w konsekwencji pozbawia akcjonariusza mniejszościowego dywidendy**⁷. Podany w uzasadnieniu projektu ustawy przykład potwierdza, że instytucja ustąpienia akcjonariusza ze spółki została ukształtowana jako środek ochrony akcjonariuszy mniejszościowych.

Konstrukcja powództwa o ustąpienie akcjonariusza ze spółki przypomina powództwo o wyłączenie wspólnika ze spółki z o.o., jednakże z tą istotną różnicą, że z żądaniem tym występuje akcjonariusz, który chce opuścić spółkę, a pozwany są spółka i pozostali akcjonariusze. Akcje posiadane przez akcjonariusza ustępującego podlegają wykupowi po cenie odpowiadającej wartości godziwej, ustalonej przez sąd na dzień doręczenia pozwu. Orzekając o ustąpieniu akcjonariusza, sąd określać będzie również termin, w jakim cena wykupu powinna zostać zapłacona na rzecz akcjonariusza ustępującego wraz z odsetkami od dnia doręczenia pozwu.

3. Przesłanki przemawiające za przyznaniem wspólnikom spółek z o.o. prawa „wyjścia” ze spółki

3.1. Po pierwsze, wprowadzenie do KSH regulacji umożliwiających „wyjście” udziałowca ze spółki z o.o. uzasadniają względy funkcjonalne. Niewątpliwie wspólnik spółki z o.o. musi się liczyć z tym, że zakres jego uprawnień w spółce jest ściśle uzależniony od proporcji jego udziału w kapitale zakładowym oraz zapisów zawartych w umowie spółki, do której przystępuje. Jednak, jak stanowi art. 3 KSH *przez umowę spółki handlowej **wspólnicy albo akcjonariusze zobowiązują się dążyć do osiągnięcia wspólnego celu przez wniesienie wkładów oraz, jeżeli umowa albo statut spółki tak stanowi, przez współdziałanie w inny określony sposób.*** Nietrudno jednak wyobrazić sobie sytuację, w której po kilku latach współpracy cele, dla których wspólnicy zawiązali spółkę, będą odmienne dla każdego ze wspólników. Może się wtedy zdarzyć, że wspólnik mniejszościowy nie ma możliwości wywierania jakiegokolwiek wpływu na sprawy spółki i nie czerpie jakichkolwiek korzyści majątkowych z wniesionego do spółki wkładu, ponieważ wspólnicy większościowi postanawiają nie wypłacać dywidendy, a jednocześnie

⁷ T. Rutkowski, M. Kunke, *Nowy sposób na zakończenie sporu wspólników*, Dziennik Gazeta Prawna z 24.09.2019 r.

otrzymują wysokie wynagrodzenia, np. z tytułu sprawowania funkcji w zarządzie spółki. W takim wypadku cel gospodarczy, dla którego wspólnik przystąpił do spółki należy uznać za niemożliwy do osiągnięcia dla wspólnika mniejszościowego i w związku z tym powinno przysługiwać mu uprawnienie pozwalające na „uwolnienie się” od spółki.

Ponadto, mimo kapitałowego charakteru spółki z o.o., posiada ona również cechy osobowe, zwłaszcza w przypadku mniejszych spółek z o.o. Niewątpliwie istotnym elementem dla sprawnego funkcjonowania spółki są dobre relacje pomiędzy wspólnikami. W razie wystąpienia konfliktu, wspólnicy większościowi mogą utrudniać wspólnikowi mniejszościowemu realizację przysługujących mu uprawnień, uniemożliwić otrzymanie dywidendy czy nakładać dodatkowe zobowiązania, np. w postaci dopłat. W takim wypadku prawa wspólnika mniejszościowego stają się iluzoryczne, nie ma on również możliwości sprzedaży swoich udziałów, ponieważ nierzadko umowa spółki przewiduje wymóg uzyskania zgody zgromadzenia wspólników lub zarządu spółki na sprzedaż udziałów przez wspólnika. Wszystkie te działania sprawiają, że wspólnik mniejszościowy staje się więźniem korporacyjnym w spółce i jeśli ta nadal realizuje cel gospodarczy, funkcjonuje na rynku i osiąga przychody, to nawet mimo oczywistych naruszeń praw mniejszości, szanse na rozwiązanie spółki przez sąd są nikłe.

- 3.2. Po drugie, również względy systemowe przemawiają za dopuszczalnością ustąpienia wspólnika mniejszościowego ze spółki z o.o. W ujęciu ekonomicznym każdy ze wspólników powinien być postrzegany jako współwłaściciel majątku spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Uczestnictwo w spółce wykazuje zatem pewne cechy współwłasności. Warto w tym kontekście wskazać, że na mocy art. 210 kodeksu cywilnego każdy ze współwłaścicieli może żądać zniesienia współwłasności. Odnosząc powyższe uwagi do omawianej problematyki, należy uznać, że wspólnik spółki z o.o. co do zasady powinien mieć możliwość zniesienia „współwłasności” łączącej go z innymi udziałowcami.

Ponadto, odnosząc się do punktu 2.2. powyżej, w spółce akcyjnej obok przymusowego wykupu akcji wprowadzony został przymusowy odkup akcji (art. 418¹ KSH). Symetria ta wydaje się dobrze korespondować z zasadą równego traktowania wspólników (art. 20 KSH).⁸ Tymczasem w spółce z o.o. istnieje wyłącznie możliwość wyłączenia wspólnika na żądanie pozostałych wspólników większościowych (art. 266 KSH). Wspólnik większościowy ma zatem możliwość wyeliminowania ze spółki – oczywiście pod kontrolą sądu i z ważnych powodów – wspólnika mniejszościowego. Nie ma natomiast, jak w spółce akcyjnej, regulacji idącej w przeciwnym kierunku – by wspólnik mniejszościowy mógł z podobnych, ważnych powodów sam doprowadzić, choćby na mocy wyroku sądu, do „wyłączenia się” ze spółki z o.o. Brak odpowiedniej regulacji w zakresie przymusowego odkupu udziałów świadczy o braku konsekwencji ustawodawcy i pominięciu kluczowych praw, które powinny być zagwarantowane wspólnikom, by nie stali się „więźniami korporacyjnymi”. Brak takiej symetrii w przypadku spółki z o.o. może skłaniać do pytania

⁸ A. Kappes w: *Uwolnienie "więźnia korporacyjnego" spółki z o.o. przez wypowiedzenie udziału w spółce*. Przegląd Prawa Handlowego, 2015, nr 10. s. 38-44.

o zgodność z zasadą równego traktowania wspólników (art. 20 KSH). Skoro wspólnik mniejszościowy nie ma podstaw do domagania się wyłączenia go ze spółki, powinno mu się umożliwić wyjście z niej przez wskazany mechanizm wypowiedzenia udziału w spółce lub wniesienie powództwa o wystąpienie ze spółki za słuszną spłatą. Dopuszczenie *de lege lata* tej możliwości wprowadzałoby stan symetrii uprawnień i z pewnością realizowałoby zasadę równego traktowania wspólników w spółkach kapitałowych.⁹

Wprowadzenie do KSH art. 300⁵⁰ również świadczy o tym, że ustawodawca zdaje sobie sprawę z konieczności zabezpieczenia interesów wspólników mniejszościowych oraz potrzeby regulacji przewidującej możliwość ustąpienia ze spółki. Tym bardziej zaskoczenie budzi fakt, że do dnia dzisiejszego ustawodawca pomija wprowadzenie takiego rozwiązania w stosunku do spółki z o.o. Uwzględniając wejście w życie w dniu 1 marca 2021 przepisów wprowadzających prostą spółkę akcyjną, **spółka z ograniczoną odpowiedzialnością będzie jedyną formą prowadzenia działalności gospodarczej, w której nie został przewidziany mechanizm ustąpienia bądź wypowiedzenia umowy spółki przez wspólnika mniejszościowego.** Zważywszy na liczbę spółek z o.o. funkcjonujących w obrocie gospodarczym jest to sytuacja niedopuszczalna, wymagająca pilnej interwencji ustawodawcy i dostosowania przepisów prawa do realiów rynku.

- 3.3. Zgodnie z art. 365¹ KC zobowiązanie bezterminowe o charakterze ciągłym wygasa po wypowiedzeniu przez dłużnika lub wierzyciela, z zachowaniem terminów umownych, ustawowych lub zwyczajowych, a w razie braku takich terminów niezwłocznie po wypowiedzeniu. Przepis ten wyraża zasadę, zgodnie z którą zobowiązania ciągłe (trwałe) nie mogą stwarzać stanu nieograniczonego w czasie związania stron, a wobec tego nawet w tych przypadkach, kiedy nie jest przewidywany termin zakończenia takiego stosunku, **musi istnieć prawny mechanizm prowadzący do jego wygaśnięcia**¹⁰. Przepis ten odnosi się do zobowiązań ciągłych zaciągniętych na czas nieokreślony, umożliwiając ich wypowiedzenie, zatem nie jest możliwe bycie „więźniem zobowiązania”. Należy rozważyć, czy istnieje możliwość odniesienia zasady ustanowionej przez przytoczony przepis także do uczestnictwa w spółce kapitałowej. Stosunek powstały w wyniku zawiązania spółki z o.o. ma bowiem cechy stosunku zobowiązaniowego, a typowa spółka z o.o. jest zawierana na czas nieokreślony. Zobowiązanie wynikające z zawiązania takiej spółki lub przystąpienia do niej ma zatem charakter ciągły (trwały).

III Podsumowanie

Podsumowując niniejszą opinię do Projektu, **pragniemy zwrócić uwagę Komisji na potrzebę dostosowania regulacji KSH w zakresie praw przysługujących wspólnikom mniejszościowym w spółkach z o.o. i uzupełnienie Projektu o przepisy pozwalające na przymusowy odkup udziałów w tychże spółkach, na wzór rozwiązań wprowadzonych**

⁹ Tamże.

¹⁰ Tak M. Safjan w: Kodeks cywilny, t. 1: Komentarz do art. 1–44910, K. Pietrzykowski (red.), Legalis 2015, komentarz do art. 3651 k.c., nb. 1.

do przepisów regulujących prostą spółkę akcyjną, w szczególności nowego art. 300⁵⁰ KSH, bądź poprzez wprowadzenie do KSH regulacji pozwalającej na wypowiedzenie udziału w spółce z o.o. Za wprowadzeniem możliwości wyjścia ze spółki przemawiają ważne względy praktyczne. Możliwość wyjścia ze spółki „więźnia korporacyjnego” niewątpliwie leży w jego interesie, jak również leży w interesie pozostałych wspólników oraz samej spółki, np. chroniąc ją przed rozwiązaniem w wyniku działań wspólnika mniejszościowego, przysługujących mu na podstawie art. 271 pkt 1 KSH. Wprowadzenie przepisów pozwalających na ustąpienie wspólnika ze spółki podniesie standard ochrony mniejszości, pozwoli na uniknięcie konfliktów korporacyjnych oraz patów decyzyjnych w spółce z o.o.

W powyższym zakresie wnosimy o uregulowanie w KSH następujących zagadnień: przesłanek dopuszczalności ustąpienia wspólnika ze spółki z o.o., podmiotów uprawnionych do dokonania odkupu udziałów, wprowadzenie postanowień dotyczących ewentualnego umorzenia udziałów ustępujących wspólników oraz sposobu ustalenia wysokości spłaty ustępującego wspólnika.

.....
Rafał Szymkowiak
radca prawny

.....
Tomasz Rutkowski
radca prawny